

СНКЦІЯ 8

ТУРИЗМ, РЕКРЕАЦІЯ ТА КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ В ЕКОНОМІЦІ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

TOURISM, RECREATION AND CREATIVE PRACTICES IN THE RECOVERY OF UKRAINE'S ECONOMY

Вікторія Білоус, магістрант,
ТДАТУ, керівник: **Яворська Тетяна**
доктор економічних. наук, професор, професор кафедри економіки і бізнесу
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра
Моторного, м. Запоріжжя, Україна

ПОТЕНЦІАЛ ДАРК-ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Сучасний стан розвитку туризму в Україні наголошує на необхідності детального аналізу його структури, оскільки попит на традиційні види туризму знижується. Натомість набирають популярності спеціалізовані види туризму, які у ряді зарубіжних джерел позначаються як туризм спеціальних інтересів Special Interest Tourism [7]. Цей сегмент туризму набуває все більшої значущості в сучасному туристичному середовищі, що пов'язано зі збільшенням впливу індивідуальних інтересів та потреб туристів при виборі туристичних напрямків. Внаслідок диференціації туристичної діяльності і збільшення інтересу людей до своєї історії та культури все більшого поширення набувають мандрівки по місцях трагічних подій. Вони дістали у світі назву «чорний» чи «похмурий», «темний», «дарк» туризм [1].

Війна створює нові місця історичного значення, які можуть стати об'єктами темного туризму. Цей вид туризму сприяє усвідомленню історичних уроків, підвищенню міжнародної поінформованості про конфлікт та формуванню глобальної солідарності проти насильства [4]. Розвиток темного туризму в умовах війни в Україні включає розширення об'єктів такого туризму місцями катастроф, терористичних актів, захоронень, проведення бойових дій, знищення екосистеми, музеїв, меморіальних комплексів тощо [2].

У рамках прикладу даного виду туризму на території України в умовах сучасної повномасштабної війни, після деокупації територій та їх розмінування, можна навести місця майбутніх маршрутів в Запорізькій області: м. Енергодар (АЕС), м. Мелітополь (сади Філібера), Василівка (Садиба Попова), міста – Герої: Оріхів та Гуляйполе, які зазнали масштабних руйнувань та стали місцем загибелі багатьох цивільних.

Ключовим фактором, що спонукає відвідувати темні атракції, є інтерес до нових і невідомих вражень. Крім того, багато українців вважають потребу в таких враженнях важливим або дуже важливим фактором при виборі місця подорожі, бо раніше не відвідували дані місця, а дізналися про них лише після повномасштабного вторгнення. Це підкреслює важливість новизни і відмінності в

темному туризмі, вказуючи на те, що туристів приваблює унікальний і нетрадиційний досвід. Дарк-туризм надає унікальні можливості для навчання та рефлексії. Повага до історичних подій та постатей є змішаним мотиватором, а відвідування місць, пов'язаних із війною та руйнуваннями в Україні, дають уявлення про інтереси та сприйняття майбутніх іноземних та внутрішніх туристів [6].

Унікальний історичний контекст війни, що триває в Україні, відкриває можливості для розвитку інноваційних підходів до темного туризму, які зберігають пам'ять, сприяють зміцненню національної ідентичності та мають терапевтичну цінність для суспільства. Серед ідей, які можна запропонувати в якості перспективних – створення інтерактивних музеїв під відкритим небом на місцях колишніх бойових дій, де відвідувачі можуть побачити залишки війни та відчувати атмосферу, розробка аудіогідів з місцевими жителями, які діляться своїми особистими історіями для створення більш емоційного зв'язку з історією, а також залучення вуличних художників до створення мистецьких інсталяцій на руїнах зруйнованих будівель, перетворюючи місця руйнувань на символи відродження та натхнення. Крім того, важливим є організація волонтерських турів, де туристи можуть взяти участь у волонтерській діяльності, щоб допомогти відновити зруйновані міста і села, а також створення спеціальних маршрутів для паломництва до меморіалів загиблих воїнів та цивільних, де відвідувачі можуть залишати повідомлення і квіти.

З березня 2022 року рф розпочала загарбницьку політику у Дніпрорудному, Мелітополі, Енергодарі, Пологах, Токмаку (примусова видача паспортів громадян рф, відчуження майна, викрадення та катування цивільних, репресії патріотично-налаштованих громадян тощо). У контексті дарк-туризму ці трагічні події формують майбутню карту локацій пам'яті: колишні катівні, місця незаконного утримування та осередки спротиву після деокупації неминуче стануть об'єктами комеморації, які відвідуватимуть задля осмислення масштабів геноциду та вшанування пам'яті жертв. Темний туризм часто базується на відвідуванні місць, де відбувалися порушення прав людини. Катівні, які створювала рф, після звільнення стають музеями (як це вже відбувається на деокупованих територіях Київщини, Харківщини, Херсонщини). Примусова паспортизація та репресії — це елементи тоталітарного тиску. У світовому темному туризмі величезний пласт займають музеї окупації (наприклад, у країнах Балтії), які розповідають саме про такі процеси.

Вже зараз починають створюватися туристичні маршрути у Запорізькій області, які об'єднують однодумців темного туризму. Одним із стартапів є цифровий проєкт «Місця пам'яті», який дозволяє із врахуванням безпеки і логістики побудувати власні маршрути (<https://memory.tourism.gov.ua/places>). Тут вже є три потужні туристичні зупинки на маршруті темного туризму Запорізької області: Оріхівська стела, інсталяція «Дерево пам'яті» та Краєзнавчий музей.

Висновки. Розвинена туристична інфраструктура – це один із чинників розвитку економіки регіону, а отже, і країни у цілому через упровадження нових туристичних послуг. Необхідно шукати невикористані можливості, розробляти нові види туристичних пропозицій, у тому числі й за рахунок екстремальних або

«темних» турів. Якщо є попит, то повинна бути і пропозиція, оскільки у цілому «темні» тури допомагають відійти від повсякденності, побачити щось нове, змінити обстановку, вони дають змогу туристам ознайомитися з ландшафтами, місцевими жителями, сприяють бажанню більше дізнатися про регіони, країни, їх історичне минуле, у тому числі і про трагічні сторінки нашого минулого і сьогодення [5].

Список використаних джерел

1. Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності у конкурентному середовищі : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2020 р.) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова [та ін.]. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 232 с.

2. Туристична дестинація «темного» туризму: нове життя Чорнобиля. 2021. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjIxBw==/255dd191c126210fba35632798caceee.pdf> (дата звернення: 19.05.2026).

3. Шильнікова З. М., Дульцева І. І., Матушкіна М. В. Тенденції розвитку «темного» туризму та його мотиваційні аспекти. *Економіка та управління підприємствами* : зб. наук. пр. / Миколаїв. нац. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. 2018. Вип. 22. С. 586–591.

4. Гетьманенко А. О. Використання VR-технологій у темному туризмі: етичні та правові аспекти захисту біометричних даних. *Право і суспільство*. № 2. 2026. Т. 1 С.227-236 URL: https://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2026/2_2026/part_1/33.pdf (дата звернення: 20.05.2026)

5. Навчально-методичний посібник «Актуальні проблеми туризму і сфери послуг» (для студентів спеціальності 242 «Туризм» (усіх форм навчання)) / укл. Ю.В.Макогон, К.В.Осипенко. Маріуполь: МДУ. 2021. 168 с. URL:https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1945/1/nmp_aktualni_problemy.pdf (дата звернення: 21.05.2026).

6. Державне агентство розвитку туризму України : офіц. сайт. URL: <https://www.tourism.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).

7. Douglas N., Derret R. Special Interest Tourism. London : Belhaven Press, 2001. URL: <http://v5.books.elsevier.com/bookscat/samples/9780750661331/9780750661331.pdf> (accessed:20.05.2026).